REGLEMENT VOOR VOOGDEN EN BINNENVADER EN -MOEDER VAN HET STADSWEESHUIS HARLINGEN, 10 februari 1668

Een integrale geschiedenis van het stadsweeshuis van Harlingen moet nog geschreven worden, maar her en der zijn al wel brokstukken te vinden die dienst kunnen doen als materiaal[1]. Eén daarvan is een nog niet eerder vermeld gedrukt stuk in het Gemeentearchief Harlingen, in het Stadsarchief Harlingen tot en met 1925, onder inventarisnummer 1015, "Stukken betreffende het weeshuis 1668 en z.j."

Het betreft een op 10 februari 1668 door de magistraat, het stadsbestuur van Harlingen, opgesteld en gedrukt Reglement voor voogden en binnenvader en -moeder van het Stadsweeshuis. Bij bestudering van de 23 artikelen van het Reglement, blijkt dat het reglement de stadsweeskinderen betreft, en hoe die te straffen bij overtreding van de regels.

In de marge van het gedrukte stuk heeft de stadssecretaris Theodorus Theodori Posthumus op 4 september 1685 geschreven, dat het Reglement uit 1668 in het Resolutieboek van dagelijkse resoluties van de magistraat 1685 is ingeschreven op folio 144 verso en volgende.

Strenge lijfstraffen voor de stadswezen

Lijfstraffen waren in de zeventiende en achttiende eeuw nog heel gebruikelijk. Dat de Harlinger stadswezen streng gestraft werden bij overtredingen en verzet tegen de weesvader en moeder, blijkt uit ook latere archiefstukken uit 1788, toen de wezen in opstand kwamen tegen hun behandeling (zie vergetenharlingers.nl > 19de eeuw > Wantoestanden in het stadsweeshuis). Daar werden uiteindelijk na verhoor door de magistraat de vier belangrijkste opstandelingen gestraft met dagenlang in de pekelkuip op water en brood en in het Jan Drentsgat (onder de toren van het raadhuis) op water en brood, overdag in het blok, en 's nachts los. Andere wezen werden voor straf geslagen met touwen.

---

[1] Joke Spaans, *Armenzorg in Friesland 1500-1800: publieke zorg en particuliere liefdadigheid in zes Friese steden Leeuwarden, Bolsward, Franeker, Sneek, Dokkum en Harlingen*, Hilversum : Verloren / Leeuwarden, Fryske Akademy, 1997, p. 65: "Het Harlinger weeshuis zou in 1549 gesticht zijn door de drost en olderman van Harlingen Christoffel van Sternsee en zijn vrouw Cunera van Ropta, een nicht van Kinsck van Ropta (n. 76: Poort, Harlingen, 34-35. Over de familierelatie tussen de beide dames Van Ropta cf Broos, Tjallinga weeshuis, 20). Deze stichtingsdatum wordt afgeleid van de inscriptie 'in te Domine speravi. Christ. Sternsee 1549' boven een poortje van het weeshuisgebouw. Het is echter onmogelijk dat die inscriptie verband houdt met het gebruik van het gebouw als weeshuis. Het vormde tot 1580 onderdeel van het kasteel van Harlingen. Pas na de ontmanteling van het kasteel in dat jaar is het gebouw tot weeshuis bestemd. Daarmee vervalt elke grond voor de veronderstelling dat Harlingen al in het midden van de zestiende eeuw over een weeshuis beschikte." (n. 77: zie hierna, 168-169); p. 189: In het begin van 1656 besloot het stadsbestuur alle stadswezen in het weeshuis onder te brengen" (n. 120: Hier is geen resolutie over opgetekend, afleiding datum uit verspreide opmerkingen: beraadslagingen over de stadsarmenwezen genoemd, MR, GAH, SA, inv.nr 16, f. 66r (28 jan. 1656) en MR, GAH, SA, inv.nr. 34, f 13r (11 febr. 1656), jaar 1656 genoemd in resolutie om de rentmeester van het weeshuis een hogere vergoeding te geven in verband met toegenomen werklast, MR, GAH, SA, inv.nr 16 f. 118v-119r (3 dec. 1658)). De reorganisatie was al eerder voorbereid. In 1653 wordt voor het eerst melding gemaakt van benoeming van weesvoogden door de magistraat. Hierdoor kreeg het weeshuis al enigszins het karakter van een stadsweeshuis (n. 121: MR, GAH, SA, inv.nr. 16, f. 25v (14 juni 1653)) [...] In 1659 keurde het stadsbestuur een verzoek van de weesvoogden goed om voortaan geen kinderen in het weeshuis op te nemen die jonger waren dan zes jaar. (n. 122: MR, GAH, SA, inv.nr. 16, f. 72v (30 okt. 1656)) Ook lichamelijk of geestelijk gehandicapte kinderen zouden niet meer in het weeshuis toegelaten worden. Tot dan toe waren die er kennelijk wel geweest, want in het voorjaar van 1660 werden op grond van deze resolutie vijf 'onbekwame' wezen uit het huis gezet (n. 124: MR, GAH, SA, inv.nr. 16, f. 161v (7 juni 1659), f. 179v (24 mrt. 1660.). Het weeshuis telde op dat moment ruim honderd kinderen (n. 125: Informatie ordinaris (8 juli 1658), in GAH, SA, inv.nr 177)."

In het gat op water en brood

Ook in het Reglement uit 1668 is sprake dat de weeskinderen voor straf in het gat op water en brood moeten zitten. Waar dit gat was, is niet bekend, vermoedelijk onder de fundamenten van het weeshuis. In 1896 werden bij sloopwerkzaamheden fundamenten van het Blokhuisterrein zichtbaard, hierin bleek een gangenstelsel opgenomen te zijn.

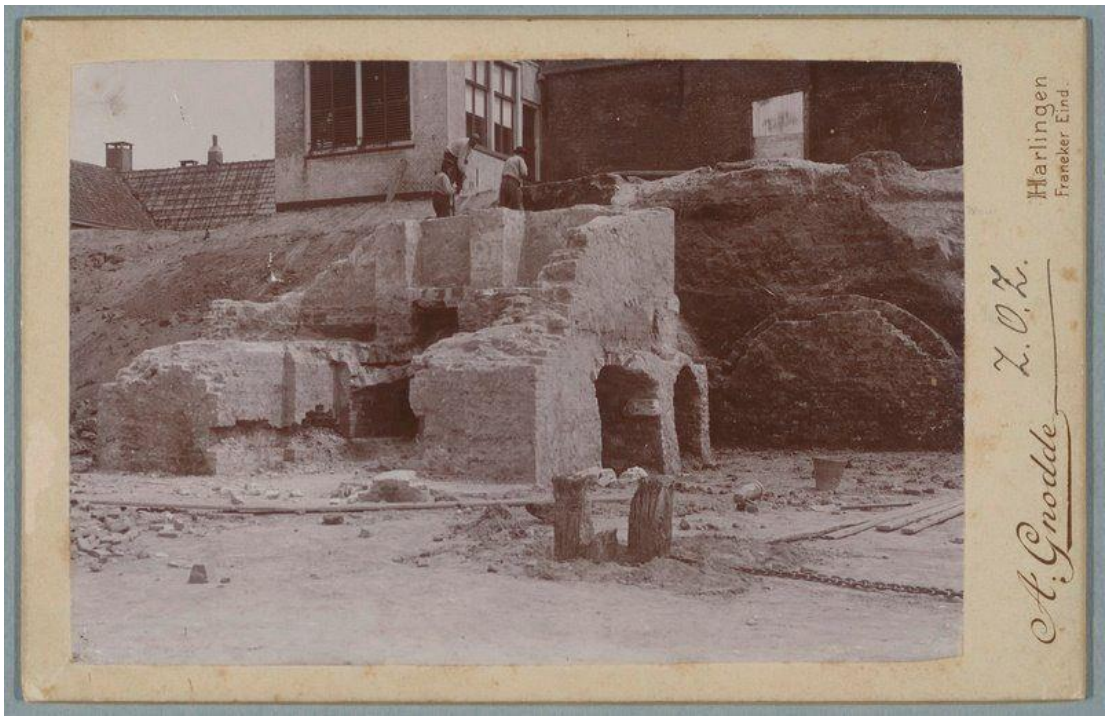

Fundamenten met gangenstelsel van het Blokhuis, blootgelegd in 1896. Het gebouwtje bovenop is het zomerhuis ten dienste van de voogden en voogdessen van het stadsweeshuis.

Oprichting van het weeshuis in of kort na 1581

Het stadsweeshuis was waarschijnlijk in of kort na 1581, toen een pestepidemie Harlingen trof, in één van de gebouwen op het Blokhuisterrein opgericht, vermoedelijk in de “Lootze” of munitieloods.[2] Het Blokhuisterrein was een door de hertogen van Saksen einde vijftiende, begin van de zestiende eeuw aangelegd, en met aarden wallen versterkt terrein. Op dit terrein stonden verscheidene gebouwen. Het belangrijkste gebouw was het Blauwhuis, dit was het woongedeelte, zetel van de drost en van de stadhouders wanneer deze in Harlingen verbleven. In 1549 was er sprake van een pas gebouwde (uitkijk)toren (in 1758 ingestort) die daar in opdracht van de landvoogdes Maria van Hongarije zou zijn gebouwd. In de kelders bevonden zich opslagruimten voor graan en andere proviand. Ten noorden van het Blauwhuis stonden een bak- en brouwhuis en de munitieloods. Deze munitieloods (“Lootze” genoemd) zou na de ontmanteling van het Blokhuis (kasteel) begin februari 1580, in of kort na 1581 als weeshuis in gebruik genomen worden.[3]

[2] Meindert Schroor, *Harlingen. Geschiedenis van de Friese havenstad*, Leeuwarden : Afûk, 2015, p. 130.
[3] Meindert Schroor, *Harlingen*, p. 56.

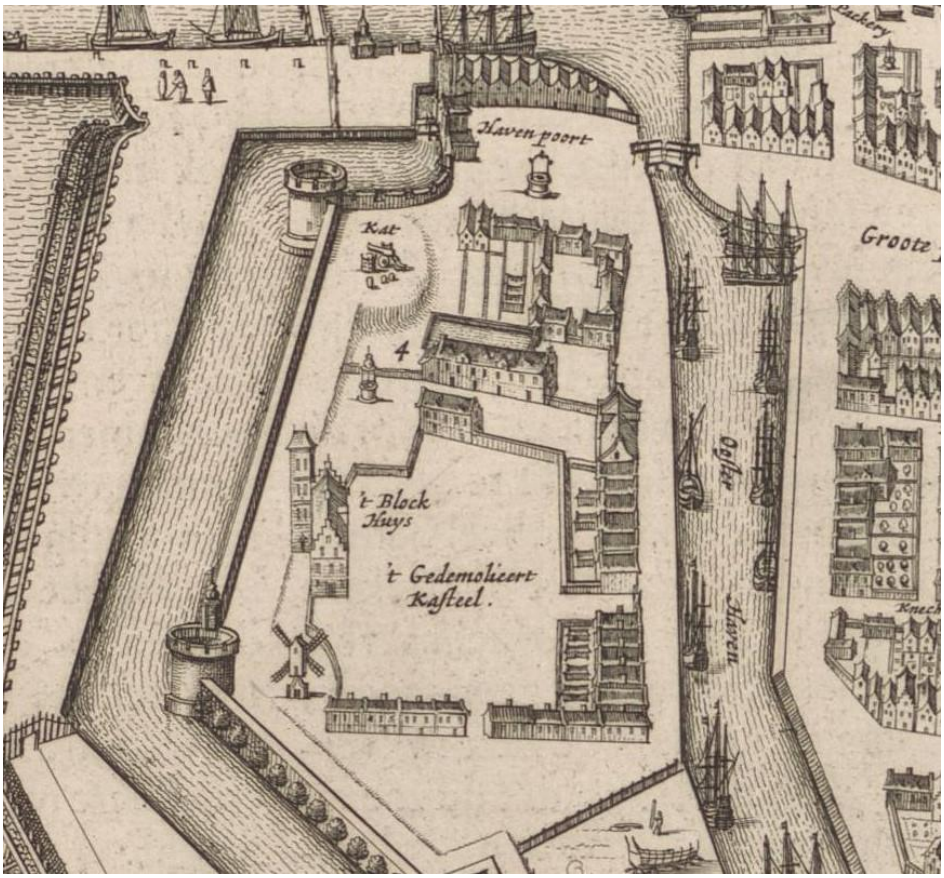

Detail van de plattegrond van Harlingen, anoniem, 1652, coll Rijksmuseum Amsterdam.

Bij 4. het stadsweeshuis.

Bemoeienis van het stadsbestuur met het stadsweeshuis

In de zeventiende eeuw moest het stadsbestuur van Harlingen herhaaldelijk ingrijpen bij het weeshuis, en het bemoeide zich steeds vaker met de gang van zaken in het weeshuis. In 1653 benoemde de magistraat voor het eerst weesvoogden. De weeskinderen werden te werk gesteld in spinnerijen en weverijen in Harlingen.[4] In 1656 besloot het stadsbestuur alle stadswezen in het stadsweeshuis onder te brengen. De tekst op een gevelsteen vermeldde*: "Leer ouders, kinderen, voogden weezen, Vooral den grooten Schepper vreezen, 1656"*.[5]

---

[4] Meindert Schroor, *Harlingen*, p. 132.

[5] In 1656 schijnt het stadsweeshuis aanmerkelijk vergroot te zijn met een verbouwing aan de noordkant, volgens A.J. van der Aa (1844). De behoefte aan meer ruimte kan te maken hebben met de pestepidemie die toen ook in Harlingen heerste.
A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden*, dl 5, Gorinchem, 1844, p. 180: "Onder de weldadige gestichten verdient vooral melding: het Stadsweeshuis, aan den westkant van de Zuiderhaven, ten Noorden van de Westerkerk. Het strekt zich in de lengte oost- en westwaarts uit. Boven de hoofddeur op poort van dit gebouw, welke naar het Oosten is, leest men het volgende versje:

Barmhartigheid ontvonkt, in liefde en mededoogen,
Strekt hier een toeverlaat voor de ouderlooze jeugd,
Bewaakt het teeder kroost met nimmer sluimerende oogen;
En voedt het deftig op tot godvrucht, eer en deugd,
Zoo strekt de burgerstaat zich zelf met nutte leden,
En trekt uit 's hemels troon een stoom van zaligheden."

De in 1668 door de magistraat opgestelde “Instructie en ordre” voor de voogden en binnenvader en -moeder van het weeshuis moet in het kader van de bemoeienis van het stadsbestuur met het stadsweeshuis gezien worden.

In het hiernavolgende de hertaling, een afbeelding van het gedrukte reglement en het transcript van de originele tekst van het reglement.

Rechts het Weeshuis (met gevelsteen van twee wezen met het stadswapen van Harlingen, links het Oude mannenhuis, Weeshuisstraat, circa 1900.

Door deze poort gaat men langs eene groote plaats of plein tot alle de vertrekken, welke ruim en tot het oogmerk zeer geschikt zijn. Dit huis is een overblijfsel van dat gedeelte des kasteels, hetwelk in het jaar 1549, door den Hoofdman Sternsee alhier werd aangebouwd, zoo als blijkt uit een Latijns opschrift, dat in den voorgevel, ten Oosten, dus gelezen wordt: "*in te Domine Speravi. CHRIST STERNSEE 1549*" (d.i.: Op U Heere heb ik gehoopt. CHRIST. STERNSEE, 1549). Doch het schijnt naderhand vergroot te zijn, door eene aanbouwing aan den noordkant, alwaar men het volgende versje leest:

Leer ouders, kinderen, voogden, weezen,
Vooral den grooten Schepper vreezen, 1656.

Voor het overige loopt dit huis westwaarts tot aan den Stadswal, alwaar het, ten dienste der Voogden en Voogdessen, versierd is met een zomerhuis, uitzigt hebbende over den Stadswal, zuid-, noord- en westwaarts in zee. In dit weeshuis worden 30 weezen verpleegd. Sedert het Stads-Armenhuis, ten Zuiden van de Zuiderhaven, door de Stedelijke Regering aan de directie der zaklinnen-fabrijk is overgedaan, heeft in dit weeshuis de bedeeling der algemeene armen plaats; terwijl vijftig gebrekkige en oude lieden hier kost, inwoning en kleeding ontvangen. In dit gebouw vindt men ook de Stads-Apotheek.”

Instructie en order door de Magistraat van Harlingen opgesteld voor de voogden en binnenvader en moeder van het weeshuis, in het houden van goede discipline en geschiktheid over de kinderen, en de regels waaraan zij zich moeten houden.

Art. 1: de wezen worden streng gestraft als ze onder het gebed of lezing van de Bijbel herrie maken.

Art. 2: als de wezen vloeken of zweren, zullen ze met slagen gestraft worden.

Art. 3: de wezen krijgen geen eten en worden gestraft als ze op zondagen en andere feest-, vast- of biddagen 's morgens en 's middags niet ordelijk en zedig naar de kerk gaan, of wegsluipen in straten en stegen.

Art. 4: de wezen krijgen geen eten en worden gestraft als ze zich niet op etenstijd naar het eethuis begeven.

Art. 5: de wezen worden geslagen en worden bij een tweede overtreding "in 't gat op water en brood" gezet als ze 's avonds na het luiden van de Weesklok nog op straat lopen.

Art. 6: De wezen moeten drie dagen in het gat op water en brood, voor een tweede keer overtreding van de regel zes dagen in het gat op water en brood en voor de derde keer overtreding moeten ze het weeshuis verlaten, als ze overdag of 's nachts over hekken in of uit het weeshuis klimmen.

Art. 7: Degene die een nacht zonder toestemming van de weesvader uit het weeshuis wegblijft, zal uit het weeshuis worden gezet.

Art. 8: De wezen krijgen slaag of moeten bij een tweede keer overtreding in het gat op water en brood als een weesjongen 's avonds of 's nachts bij de weesmeisjes op de kamer kont, of een weesmeisje bij de weesjongens op de kamer komt.

Art. 9: De wezen worden streng gestraft als de weesjongens en weesmeisje op enige plekken in het weeshuis samenkomen.

Art. 10: ze worden uit het weeshuis verbannen en aan de magistraat overgeleverd om als voorbeeld voor anderen gestraft te worden na behoren als ze binnen of buiten het weeshuis enige onkuisheid begaan.

Art. 11: Die wezen die uit werken gaan ("op ambacht gaan”) en zich niet aan de afgesproken werktijden houden en hun meester tegenspreken, zullen worden geslagen dan wel streng gestraft

Art. 12: Diegene die van zijn werk wegblijft door spelen, zwemmen, vissen, schaatsen of anders zonder toestemming van zijn meester of de weesvader, zal met slagen gestraft worden en voorts naar eis der zaak.

Art. 13: Geen van de weesjongens zal met zijn meester een apart contract van arbeidsloon mogen maken, op straffe dat het ze in hun uitzet (als ze uit het weeshuis gaan) zal worden afgetrokken.

Art. 14: Diegenen die betrapt worden op kaartspelen, dobbelen of andere spelen, of bij wie zulk speelgoed gevonden wordt, zal streng worden gestraft en in het gat gezet worden.

Art. 15: De wees die een boer ("huysman") of burger schade toebrengt aan vee, hoender, eenden, hoven, tuinen of andere goederen, of die steelt in of buiten het weeshuis, of goederen uit het weeshuis wegneemt en elders verkoopt, zal voor de eerste keer (als de misdaad niet al te zwaar is) enige dagen op water en brood gezet worden en bij een tweede keer aan de magistraat worden overgeleverd om naar behoren voor zijn misdaad te worden gestraft.

Art. 16: niemand van de wezen mag kippen, duiven of andere schepsels in het weeshuis houden, op straffe van verbeurdverklaring en wordt gestraft naar eis der zaak.

Art. 17: indien er ondeugendheden ("guitestucken") en andere voorgaande misdaden en onbehoorlijkheden zijn begaan, en de weesvader kan er niet achter komen wie het gedaan heeft, en iemand van de wezen weet het wel, die zal het in stilte aan de weesvader bekend maken wie het gedaan heeft, mits dat de naam van degene die het openbaar maakt niet bekend zal worden gemaakt, en als naderhand bekend wordt dat iemand van de wezen kennis daarvan had en dat verzwegen heeft, die zal met gelijke straf gestraft worden als de misdadiger.

Art. 18: alle wezen wordt bij deze bevolen de voogden en buitenmoeder, en in het bijzonder de binnenvader en -moeder in alles eerbiedig te gehoorzamen, en alles wat de weesvader en -moeder hun opdragen zonder enige tegenspraak of traagheid te gehoorzamen, op straffe van streng gestraft te worden.

Art. 19: als de weesvader iemand straft, zal niemand zich mogen verstouten enige tegenstand te bieden om de misdadiger te ontzetten, ook al was het zijn eigen broer of zuster, of de weesvader uit te schelden of te dreigen, op straffe van drie dagen op water en brood in het gat en voorts na behoren.

Art. 20: als iemand in het gat zit, zal niemand hem enig eten mogen geven, op straffe van daar bij gezet te worden.

Art. 21: alle andere misdaden die in of buiten het weeshuis gepleegd worden en die hier niet genoemd zijn, zullen worden bestraft naar het oordeel van de voogden en naar de hoedanigheid van de misdaad.

Art. 22: als iemand van de wezen het waagt te spotten met deze artikelen [van het Reglement] of deze beschadigt, zal hij aan de magistraat overgeleverd worden om gestraft te worden naar verdienste.

Art 23: Tot slot worden de voogden en de binnenvader belast om over dit alles trouw toezicht te houden, de misdadigers naar deze regels te straffen en desnoods aan de magistraat over te leveren om vervolgens door overbrenging naar het Blok- of Tuchthuis in Leeuwarden gestraft te worden naar behoren.

INSTRUCTIE en ORDRE,

SPQH.

By d' Achtbare Magistraet der Stadt Harlingen gestelt en geordonneert : waar na de Voogden, sampt Binnen-Vader en Moeder van't Weeshuys, in't houden van alle goede disciplijne en geschiktheyt over de Kinderen, hun zullen hebben te reguleren

I

Erstelijk / sal goede zorge werden gedragen / dat / wanneer het Gebedt gedaan zal worden / alle Weesen / ter bestemder tijt en plaets / haer gereet houden / om't selve in alle stillighept mede te doen : En wie onder het Gebed / of lesen van Gods H. Woord / bestaat te roepen / ressen / lachen / praten / of andere ongelatenheyt / sal daer over met slagen wel strengelijk gestraft worden.

II.

Wie van de Kinderen Gods Heylige Naam ydelijk in de mond neemt / ofte vloekt en zweert / sal gestraft worden met slagen / en anderssins na zwarigheyt der mis daet.

III.

Alle Wesen sullen haer gereet houden / om des Sondaegs en alle ordinaris Feest-sampt Vast of Bededagen / voor een nae de middag / in een goede orde / en zedig na de Kerk te gaen; als ook na de Predicatie in gelijke orde wederom na't weeshuis : Die zulks niet doet / of in't nae de Kerk gaen / in enige straten of steygen wech-sluypt / sal dien dach geen eeten hebben / en gestraft worden na behooren.

IV.

Sullen ook alle Weesen / wanneer het eetens-tijt is / en als de klok luyt / haer in't eeten-huys verhoegen / die dan op de Maeltijt niet past / sal na de Maeltijt geen eten hebben / maer gestraft worden na behooren.

V.

Word wel expres alle Wesen geboden datse haar des avonts als de Wese-klok luyt / in't Weeshuys verhoegen / zonder langer op straet te lopen / by pene voor d'eerstemael met slagen gestraft / voor de twedemael in't gat op water en brood.

VI.

Niemant zal hem verstouten om by dagh of nacht over enige stekken / in of uyt het Wees-huys te klimmen / by pene voor d'eerste mael 3 dagen in't gat op water en brood; voor de tweedemael 6 dagen / en voor de derdemael't Weeshuis ontzeyt.

VIII.

Die een nacht / zonder consent van de Wees-bader uyt het Weeshuys blijft / zal van't Weeshuis versteken zijn.

VIII.

Niemant van de Jongers zal hem verstouten om by avond of by nacht in't Meydehuys te komen; noch de Meyden op de Jongers kamer / by pene van slagen voor d'eerstemael / voor de twedemael in't gat op water en brood.

IX.

Sullen ook op geen plaetsen in't Weeshuis / Jongers en Meyden t'samen eenige by-een-komsten mogen houden / by pene van wel strengelijk daer over gestraft te worden.

X.

Soo ymant enige onkuyshept pleegt / zy binnen of buiten het Wees-huis / zal uyt het Weeshuys gebannen worden / en aen de E. A. Magistraet overgelevert / om voorts een ander ten exempel gestraft te worden na behooren.

XI.

Die op Ambachten gaen / zullen op sulke uyren en tijden / als d'orde is van dat Hantwerk / en d'ander knechten doen / te werk komen en afgaen / sonder tegenspreken aan haer Meester / by pene van met slagen wel strengelijk gestraft te worden.

XII.

Niemant van de Wesen zal van haer Ambacht af-blijven mogen / 't zy met Speelen / zwemmen / visschen / reed-rijden / of anders / sonder consent van hun Meester / en Wese-Bader / by pene van met slagen gestraft / en voorts na vereyscht der zake.

XIII.

Geen Jongers sullen met hun Meester een seperaet Contract van arbeyts-loon mogen maken / by pene dat het hun in d'uitset sal afgekort worden.

XIV.

Die bevonden worden met de Kaert / Dobbel-steenen / of andere dingen te speelen / of by wien sodanig speeltuyg bevonden wort / sullen wel strengelijk gestraft / en in't gat geset worden.

XV.

Jn geballe de Weesen eenig Huysman / of Burger aen haer Vee / Hoenders / Eynden / Hoven / Tuynen / of andere goederen enige schade doen / of tot erger quaet / enige dievertje in of buiten het Wees-huys plegen; enige goederen uyt het Wees-huis dragende / en elders verkopende; sullen daer over voor d'eerstemael (so de mis daet niet van al te zwaeren gewichte word bevonden) enige dagen op water en brood geset / en voor de tweedemael aen de Magistraet overgelevert worden / omme voorts na hoe grootheyt en swarigheit des mis daets te werden gestraft na behooren.

XVI.

Niemant zal hem verstouten om enige Hennen / Duyven / of andere Creatuyren / in't Weeshuys te houden / by verbeurte van de zelve / en vorders gestraft na vereisch van zaken.

XVII.

Jndien enige Guitestucken / of andere voorverhaelde misdaden en onbehoorlijkheden mochten gebeuren / en de Weesbaer geen kennis konde krijgen wie dat het gedaen hadde / en zo yemant van de Wesen zulks weet / zal gehouden zijn in stillighept aen de Weesbaer bekent te maken wie dat gedaen heeft : mits dat de name niet bekent gemaekt zal worden van die zulks openbaert : en zo namaels bevonden word yemant van de Wesen kennis daer af te hebben / en zulks verzwegen / zal met gelijke straffe gestraft worden / als de mis dader.

XVIII.

Alle de Wesen wert wel ernstelijk by desen beboolen ende gebooden / de Voogden en Buyten-moeders / sampt in't besonder de Binnen-Vader en Moeder / alle eerbiedinge / vreese / ontsag en gehoorsaemheyt te betonen / en in alles wat de Wees-bader en Moeder haer gebiet / sonder enig tegenspreken en traeghe it / te gehoorsaemen / by pene van streng gestraft te werden.

XIX.

Als de Weesbader yemant straft / zal niemant hem verstouten eenige tegenstant te doen / om den mis dader t'ontzetten / al waert ook zijn eygen Broer of Suster; of ook de Weesbaer te bejegenen met schelden en dreigen / by pene van 3 dagen op water en brood in het gat / en voorts na behoren.

XX.

Wanneer yemant in't gat sit / zal niemant hem eenig eeten mogen geven / by pene van daer by gezet te worden.

XXI.

Alle andere misdaden / die zo in als buiten het Weeshuis mochten gedaen worden / en in dezen niet zijn begrepen / zullen gestraft worden nae't oordeel van de voorsz. Voogden / en na de hoedanigheyt des mis daets.

Soo yemandt van de Wesen niet dese Articulen bestaet te spotten / of deselve beschadigt / zal aen de Magistraet overgelevert worden / om te straffen na verdienste.

XXIII.

Eyndelijk / word de Voogden ende binnen-Vader belast / over dit alles getrouwe toesicht te nemen de mis-dadigers na inholt deser Articulen te straffen / en des nood aen ons overleveren / om vervolgens door oversendinge na't Blok- of Tuchthuys binnen Leeuwaerden gestraft te werden na behooren.

Aldus gedaen ter vergaderinge van d'Achtbare Magistraet / alles tot haer A. Advocatie en Amplicatie / den 10. Febr. 1668.

Ter ordonnantie van de zelve
D. WRINGER.

Gemeentearchief Harlingen, Oud Archief Harlingen, inv.nr. 1015: Reglement voor voogden, binnenvader en -moeder van het Stadsweeshuis Harlingen, 10 februari 1668. Gedrukt stuk.

INSTRUCTIE en ORDRE By d'Achtbare Magistraet der Stadt Harlingen gestelt en geordonneert : waar na de Voogden / sampt Binnen-Vader en Moeder van 't Weeshuys / in 't houden van alle goede disciplijne en geschiktheyt over de Kinderen / hun zullen hebben te reguleren.

I. Eerstelijk / sal goede zorge werden gedragen / dat / wanner het Gebedt gedaan zal worden / alle Weesen / ter bestemder tijt en plaets / haer gereet houden / om 't selve in alle stilligheyt mede te doen : En wie onder het Gebed / of lesen van Gods H. Woord / bestaat te roepen / rasen / lachen / praten / of andere ongelatenheyt / sal daer over met slagen wel strengelijk gestraft worden.
II. Wie van de Kinderen Gods heylige Naam ydelijk in de mond neemt / ofte vloekt en zweert / sal gestraft worden met slagen / en andersins na zwarigheyt der misdaet.
III. Alle Wesen sullen haer gereet houden / om des Sondaegs en alle ordinaris feest- sampt Vast of Bededagen / voor en nae de middag / in een goede ordre / en zedig na de Kerk te gaen ; als ook na de Predicatie in gelijke ordre wederom na't weeshuis : Die zulks niet doet / of in 't nae de Kerk gaen / in enige straten of steygen wech-sluypt / sal dien dach geen eeten heben / en gestraft worden na behooren.
IV. Sullen ook alle Weesen / wanneer het eetens-tijt is / en als de klok luyt / haer in 't eeten-huys vervoegen / die dan op de Maeltijt niet past / sal na de Maeltijt geen eten hebben / maer gestraft worden na behooren.
V. Word wel expres alle Wesen geboden dat se haar des avonts als de Wese-klok luyt / in 't Weeshuys vervoegen / zonder langer op straet te lopen / by pene voor d'eerstemael met slagen gestraft / voor de twedemael in 't gat op water en brood.
VI. Niemant zal hem verstouten om op dach of nacht over enige stekken / in of uyt het Wees-huys te klimmen / by pene voor d'eerste mael 3 dagen in 't gat op water en brood; voor de tweedemael 6 dagen / en voor de derdemael 't Weeshuis ontzeyt.
VII. Die een nacht / zonder consent van de Wees-vader uyt het Weeshuys blijft / zal van 't Weeshuys versteken zijn.
VIII. Niemant van de Jongers zal hem verstouten om op avond of by nacht in 't Meydehuys te komen; noch de Meyden op de Jongers kamer / by pene van slagen voor 'd eerstemael / voor de twedemael in 't gat op water en brood.
IX. Sullen ook op geen plaetsen in 't Weeshuis / Jongers en Meyden t'samen eenige by-een-komsten mogen houden / by pene van wel strengelijk daer over gestraft te worden.
X. Zoo ymant enige onkuysheyt pleegt / zy binnen of buiten het Wees-huis / zal uyt het Weeshuys gebannen worden / en aen de E.A. / Magistraet overgelevert / om voorts een ander ten exempel gestraft te worden na behooren.
XI. Die op Ambachten gaen / zullen op sulke uyren en tijden / als d'ordre is van dat hantwerk / en d'ander knechten doen / te werk komen en afgaen / sonder tegenspreken aan haer Meester / by pene van met slagen wel strengelijk gestraft te worden.
XII. Niemant van de Wesen zal van haer Ambacht af-blijven mogen / 't zij met Speelen / zwemmen / visschen / reed-rijden / of anders / sonder consent van hun Meester / en Wese-Vader / by pene van met slagen gestraft / en voorts na vereysch der zake.
XIII. Geen Jongers sullen met hun Meester een seperaet Contract van arbeyts-loon mogen maken / by pene dat het hun in d'uitset sal afgekort worden.
XIV. Die bevonden worden met de Kaert / Dobbel-steenen / of andere dingen te speelen / of by wien sodanig speeltuyg bevonden wort / sullen wel strengelijk gestraft / en in 't gat geset worden.
XV. In gevalle de Weesen eenig huysman / of burger aen haer Vee / Hoenders / Eynden / Hoven / Tuynen / of andere goederen enige schade doen / of tot erger quaet / enige dieverije in of

buiten het Wees-huys plegen; enige goederen uyt het Wees-huis dragende / of elders verkopende; sullen daer over voor d'eerstemael (so de misdaet niet van al te zwaeren gewichte word bevonden) enige dagen op water en brood geset / en voor de tweedemael aen de Magistraet overgelevert worden / omme voorts na de grootheyt en swarigheit des misdaets te werden gestraft na behooren.

XVI. Niemant zal hem verstouten om enige Hennen / Duyven / of andere Creatuyren / in 't Weeshuys te houden / op verbeurte van de zelve / en vorders gestraft na vereisch van zaken.

XVII. Indien enige Guitestucken / of andere voorverhaelde misdaden en onbehoorlijkheden mochten gebeuren / en de Weesvaer geen kennis konde krijgen wie dat het gedaen hadde / en zo yemant van de Wesen zulks weet / zal gehouden zijn in stilligheit aen de Weesvaer bekent te maken wie dat gedaen heeft: mits dat de name niet bekent gemaekt zal worden van die zulks openbaert: en zo namaels bevonden word yemant van de Wesen kennis daer af te hebben / en zulks verzwegen / zal met gelijke straffe gestraft worden / als de misdaeder.

XVIII. Alle de Wesen wert wel ernstelijk by desen bevoolen ende gebooden / de Voogden en Buyten-moeders / sampt in't besonder de Binnen-Vader en Moeder / alle eerbiedinge / vreese / ontsag en gehoorsaemheyt te betonen / en in alles wat de Wees-vader en Moeder haer gebiet / sonder enig tegenspreken en traegheit / te gehoorsaemen / by pene van streng gestraft te werden.

XIX. Als de Weesvader yemant straft / zal niemant hem verstouten eenige tegenstant te doen / om den misdader t'ontsetten / al waert ook zijn eygen broer of Suster; of ook de Weesvaer te bejegenen met schelden en dreigen / by pene van 3 dagen op water en brood in het gat / en voorts na behoren.

XX. Wanneer yemant in't gat sit / zal niemant hem eenig eeten mogen geven / by pene van daer by geset te worden.

XXI. Alle andere misdaden / die zo in als buiten het Weeshuis mochten gedaen worden / en in dezen niet zijn begrepen / zullen gestraft worden nae 't oordeel van de voorsz. Voogden / en na de hoedanigheyt des misdaets.

XXII. Soo yemant van de Wesen met dese Articulen bestaet te spotten / of deselve beschadight / zal aen de Magistraet overgelevert worden / om te straffe na verdienste.

XXIII. Eyndelijk / word de Voogden ende binne-Vader belast / over dit alles getrouwe toesicht te nemen de mis-dadigers na onholt deser Articulen te straffen / en des nood aen ons overleveren / om vervolgens door oversendinge na't Blok- of Tuchthuys binnen Leeuwaerden gestraft te werden na behooren.

Aldus gedaen ter vergaderinge van d'Achtbare Magistraet / alles tot haer A. Revocatie en Amplicatie / den 10. Febr. 1668.

Ter ordonnantie van de zelve
D. WRINGER

Marge: desen ten daeglyxe Resolutieboek geregistreert op fol. 144 verso et seq. Desen 4e September 1685.
In kennisse van mij Secretaris
abs. sec.
[get.] Theodorus Theodori Posthumus
9 / 4 / 1685
not. publ.

(Transcriptie Stefan Elsinga, 1 juli 2020)